

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma

Harjavan kaupungin

Valtuustokaudelle 2021-2025

Kaupunginhallitus 19.6.2023

Kaupunginvaltuusto 18.9.2023

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	3
2. PERUSTEET	3
3. KESKEISET KÄSITTEET.....	6
4. EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN KOORDINAATIO HARJAVALLASSA	7
4.1 Ehkäisevän päihdetyön yhteyshenkilö Harjavallan kaupungissa	8
4.2 Ehkäisevän päihdetyön työryhmä Harjavallassa	9
4.3 Ehkäisevän päihdetyön verkostotyö Harjavallassa.....	10
5. EHKÄISEVÄ TYÖ KUULUU KAIKILLE.....	10
6.TAVOITTEET VALTUUSTOKAUTEEN.....	20

Kannen kuva Maarika Maury

1. JOHDANTO

Ehkäisevä päihdetyö tulee lain mukaan (523/2015) viedä osaksi kuntien ja hyvinvointialueiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ohjaavia suunnitelmia sekä niiden seuranta- ja raportointia. Harjavallan kaupungin ehkäisevän päihdetyön suunnitelman laatimisesta vastaa kaupungin hyvinvointityöryhmä.

Tämä ehkäisevän päihdetyön suunnitelma on liite Harjavallan kaupungin laajemmassa hyvinvointikertomuksessa ja hyvinvointisuunnitelmassa.

2. PERUSTEET

Ehkäisevä päihdetyö on osa kunnan lakisääteistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Sen tulee perustua monialaiseen yhteistyöhön, päihteiden käytön ja siitä aiheutuvien haittojen seurantaan sekä käytettävissä olevaan tieteelliseen näyttöön ja hyviin käytäntöihin. Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) johtaa ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kehittää ja ohjaa ehkäisevää päihdetyötä valtakunnallisesti yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Aluehallintovirastot ohjaavat toimialueensa ehkäisevää päihdetyötä ja tukevat toimialueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentämisen. Kysynnän lisäksi tavoitteena on rajoittaa ikärajavaltavien tuotteiden saatavuutta. Tämä edellyttää yhteistyötä ikärajavaltavien tuotteiden välittämisen estämiseksi ja vastuullisen elinkeinotoiminnan edistämiseksi.

Alkoholilain kokonaisuudistuksen myötä (1102/2017) alkoholin myynnin ja anniskelun yksityiskohtaista sääntelyä purettiin ja tämä toi lisää vastuuta elinkeinotoimijoille. Sosiaali- ja terveysministeriön asetus alkoholilain valvonnasta pitää sisällään elinkeinotoimijoiden velvollisuuden kirjallisiin omavalvontasuunnitelmiin.

Tupakkalain (549/2016) tavoitteena on tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppuminen vuoteen 2030 mennessä.

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2015 laatima Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma tukee ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain toimeenpanoa. ”Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman väliarviointi ja tehostettavat toimet vuoteen 2025” on julkaistu huhtikuussa 2021

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163001/STM_2021_13_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2021:13). Ohjelman tavoitteena on tehostaa työtä kuudelle painopisteelle asetettujen tavoitteiden ja kehittämiskohteiden avulla:

1. Ehkäisevän päihdetyön valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset rakenteet ovat kunnossa.
2. Haitoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden valintojen ja sosiaali- ja terveystalitiikan tueksi.
3. Riskikäyttö ja haitat tunnistetaan ja tukea tarjotaan varhaisessa vaiheessa.
4. Paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapelitalitiikkaa toteutetaan suunnitellusti ja laajassa yhteistyössä.
5. Haittojen ehkäisyyn panostetaan lähiyhteisöissä.
6. Ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista.

Kansalliset päihde- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin ehkäisyn tavoitteet vuoteen 2025 mennessä:

Alkoholi

- Alkoholin kokonaiskulutus on alle 10 litraa 100 %:n alkoholia asukasta kohden (15 vuotta täyttäneet) (THL).

- Kerralla vähintään 6 alkoholiannosta kerran viikossa tai useammin juovien osuus on 20–64-vuotiaista alle 10 prosenttia (THL, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus ATH).
- Kerralla vähintään 6 alkoholiannosta 30 päivän aikana juovien osuus on 15–16-vuotiaiden joukossa korkeintaan 15 prosenttia (THL, Eurooppalainen koululaistutkimus ESPAD).

Tupakka- ja muut nikotiinituotteet

- Alle kahdeksan prosenttia 20–64-vuotiaista käyttää tupakka- tai nikotiinituotteita (THL, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus ATH).
- Lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden päivittäinen tupakan, nuuskan ja sähkösavukkeiden käyttö vähenee sekä käytössä näkyvät erot kaventuvat näiden koulutusmuotojen opiskelijoiden välillä (THL, Kouluterveyskysely).

Huumausaineet

- Viimeisen kuukauden aikana jotain huumausainetta käyttäneiden osuus 15–69-vuotiaista on korkeintaan kaksi prosenttia (THL, Huumeekysely).

Rahapelaaminen

- Niiden 15–74-vuotiaiden osuus, joilla on ollut rahapelaamisen aiheuttama ongelma viimeisen 12 kuukauden aikana, on pienempi kuin vuonna 2015 (THL, Suomalaisten rahapelaaminen -kysely)
- Viikoittain rahapelejä pelaavien 8. ja 9. luokan oppilaiden osuus on pienempi kuin seitsemän prosenttia (THL, Kouluterveyskysely)

3. KESKEISET KÄSITTEET

Ankkuritoiminta perustuu moniviranomaisyhteistyöhön, jonka tavoitteena on varhainen puuttuminen alaikäisten rikolliseen käyttäytymiseen, nuoren asiakkaan kokonaisvaltaisen elämäntilanteen ja avuntarpeen selvittäminen sekä nuoren ja perheen kanssa työskentely. Lisäksi tavoitteena on nopea puuttuminen lähisuhde- ja perheväkivaltaan, avun tarpeen selvittäminen ja perheen kanssa työskentely. Ankkuritiimiin kuuluvat poliisi, sosiaalityöntekijä ja psykiatrinen sairaanhoitaja.

Ehkäisevällä päihdetyöllä tarkoitetaan lakisääteistä toimintaa, jonka tavoitteena on edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia ehkäisemällä ja vähentämällä päihdehaittoja, edistämällä päihteettömiä elämäntapoja sekä lisäämällä päihdeilmiön ymmärrystä ja hallintaa. Se on pohjimmiltaan laaja-alaista yhteistyötä, jonka sisältö voi vaihdella ainekeskeisestä tiedottamisesta laajoihin sosiaali- ja terveystieteisiin toimenpiteisiin

Hyvinvointikertomus on eri hallinnonalojen asiantuntijoiden yhdessä laatima tiivis katsaus kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen sekä niihin vaikuttaviin tekijöihin. Laaja hyvinvointikertomus valmistellaan kerran valtuustokaudessa. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutuneista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain.

Kouluterveyskyselyssä kootaan valtakunnallisesti yhtenäisellä menetelmällä joka toinen vuosi tietoa nuorten elinoloista, kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista, terveysosaamisesta sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta. Opettajan ohjaama luokkakysely tehdään kunnan kaikkien peruskoulujen 8. ja 9. luokkien oppilaille sekä lukioden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoille.

Päihteitä ovat ilman hoidollista tavoitteita käytetyt, psyykkisiin toimintoihin vaikuttavat aineet. Yleisiä päihteitä ovat alkoholi, impattavat aineet ja huumeet, sekä päihtymys tarkoitukseen käytetyt lääkkeet.

Ostokokeilla kartoitetaan ikärajavaivottavien tuotteiden saatavuutta vähittäismyyntipaikoissa. Ostokokeen suorittajat ovat täysi-ikäisiä, mutta heillä ei ole mukana henkilöllisyystodistusta. Tuloksia voidaan hyödyntää vähittäismyyntipaikkojen omavalvonnan tehostamisessa.

Riskiehkäisy puolestaan on puuttumista sellaiseen päihteiden käyttöön, joka ennakoii haittoja tai ongelmakäyttöä. Se voi olla myös varhaista puuttumista riskitekijöihin, jotka ennustavat ongelmakäyttöä. Sen kohderyhmä määritellään sellaisen riskin perusteella, jonka toteutuminen on todennäköistä. Riskiehkäisyä on esimerkiksi lasten kokemusten ja näkökulmien huomioon ottaminen vanhempien tai muiden aikuisten päihteiden käytöstä sekä alkoholin suurkuluttajien mini-interventiot.

Valomerkki-toiminnan tavoitteena on varhainen puuttuminen alaikäisten päihteidenkäyttöön. Mikäli nuoren päihteiden käytöstä tehty lastensuojeluilmoitus ei johda laajempaan palvelutarpeen selvittelyyn, nuori ja hänen huoltajansa ohjataan valomerkkikeskusteluun.

Yleisellä ehkäisyllä tarkoitetaan kaikkien päihteiden käytön aloittamisen ehkäisyä ja se kohdistuu koko väestöön tai väestöryhmään, jonka valintaperusteena ei käytetä päihteiden käyttöä. Käytännössä se on pyrkimystä päihteiden käytön vähentämiseen toimilla, joilla ehkäistään ja vähennetään päihteiden käyttöä. Kyseessä on siis ensisijainen pyrkimys päihteettömyyteen tai pyrkimys vähentää kohderyhmän päihteiden käyttöä. Yleisen ehkäisyn piiriin kuuluvat esimerkiksi kaikkien tai joidenkin päihteiden käytön aloittamista ehkäisevä työ, tilanneraittiuden muun muassa liikenneraittiuden edistäminen sekä päihteiden käytön aloittamisen myöhentäminen.

4. EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN KOORDINAATIO HARJAVALLASSA

Ehkäisevästä päihdetyöstä Harjavallan kaupungissa vastaa kaupungin hyvinvointityöryhmä, jossa on edustajat kaikilta kaupungin toimialoilta. Ehkäisevän päihdetyön työryhmä toimii

hyvinvointityöryhmän alaisuudessa ja kokouksiin kutsutaan suunnitelmallisesti ja säännöllisesti hyvinvointityöryhmän lisäksi laajennettu ehkäisevän päihdetyön työryhmä, johon kuuluu edustajia eri hallinnon aloilta ja kolmannelta sektorilta. Työryhmän tehtävänä on mm. ehkäisevän päihdetyön suunnitelman päivittäminen ja sen vieminen käytäntöön edustamillaan tahoilla.

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma on osa Harjavallan kaupungin hyvinvointisuunnitelmaa ja hyvinvointikertomusta. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tarkistetaan joka vuosi ja mikäli suunnitelmaa on päivitetty, suunnitelma viedään lautakunnan käsittelyyn. Suunnitelman toteutumista ja eri väestöryhmien päihdetilannetta seurataan osana kaupungin hyvinvointikertomusta. Kuntakohtaiset ehkäisevän päihdetyön tilastot ja indikaattorit raportoidaan soveltuvin osin hyvinvointikertomuksessa.

Ehkäisevä päihdetyö liittyy kiinteästi kaikkeen kaupungissa tehtävään hyvinvointityöhön ja ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaa liittyy yhteen myös lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kanssa. Suunnitelmien tavoitteita tarkastellaan vuosittain ja kirjataan hyvinvointikertomukseen. Tavoitteet asetetaan valtuustokausittain ja kirjataan uuteen suunnitelmaan.

4.1 Ehkäisevän päihdetyön yhteyshenkilö Harjavallan kaupungissa

Ehkäisevän päihdetyön yhteyshenkilönä toimii Harjavallan kaupungin hyvinvointikoordinaattori. Hyvinvointikoordinaattori toimii hyvinvointityöryhmän valmistelijana, sihteerinä ja koollekutsujana. Hyvinvointikoordinaattori on mukana alueellisissa ja valtakunnallisissa yhdyshenkilöverkostoissa.

4.2 Ehkäisevän päihdetyön työryhmä Harjavallassa

Harjavallassa kaupungin ehkäisevä päihdetyön työryhmä toimii hyvinvointityöryhmän alaisuudessa. Harjavallassa kaupungin sisäisen ehkäisevän päihdetyön työryhmän muodostaa kaupungin hyvinvointityöryhmä.

Harjavallassa kaupungin hyvinvointityöryhmä;

Varhaiskasvatus; Varhaiskasvatuspäällikkö

Perusopetus; Rehtori Liisa Hietaoja

Nuorisotoimi; Merja Mäntylä / Nuorisotyöntekijä kenellä ept-vastuuta

Vapaa-aika ja liikunta; Vesa Hakala

Kulttuuripalvelut; Satu Soppela-Hyle

Museo; Henry Flinkman

Tekninen; Joni Kukkula

Sivistysjohtaja Tommi Aalto

Hyvinvointikoordinaattori Riikka Lammi

Laajennettu ehkäisevän päihdetyön työryhmä:

(kutsutaan koolle kaupungin hyvinvointityöryhmän lisäksi tarvittaessa)

Koulun terveydenhoitaja; Satakunnan hyvinvointialue

Oppilashuolto kuraattori; Satakunnan hyvinvointialue

Sosiaalipalvelut; Satakunnan hyvinvointialue

Etsivä Nuorisotyö

Poliisi / Ankkuri

Seurakunta

A-klinikka

MLL Satakunnan piiri

TE

Vanhusneuvosto

Vammaisneuvosto

Mahdolliset muut paikalliset toimijat

4.3 Ehkäisevän päihdetyön verkostotyö Harjavallassa

Hyvinvointikoordinaattori kuuluu Satakunnan hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön yhteistyöverkoston. Satakunnan hyvinvointialue koordinoi ehkäisevää päihdetyötä Satakunnassa. Harjavalan kaupunki ottaa mahdollisuuksien mukaan osaa valtakunnallisiin ehkäisevän päihdetyön kampanjoihin erilaisilla tapahtumilla ja tempuksilla kaupungin omissa peruspalveluissa.

5. EHKÄISEVÄ TYÖ KUULUU KAIKILLE

Ehkäisevä työ kuuluu kaikille. Ehkäisevää työtä on terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen toimet silloin, kun ihmisen elämässä ei tunnusteta tai havaita erityisiä riskejä tai huolia. Kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden rooli edistävän työn tekijänä on merkittävä ja niiden rakenteisiin sisältyykin jo luonnostaan suuri määrä päihde-, mielenterveys- ja

pelinongelmilta ehkäiseviä palveluja, toimintoja ja ratkaisuja. Kaikki matalan kynnyksen takana olevat palvelut ja toimet ovat ehkäisevää työtä. Riskien varhainen tunnistaminen, niiden puheeksiotto ja hoitoonohjaus tarvittaessa edustavat työtä pienten huolien alueella. Jos huoli muuttuu ilmeiseksi tai suureksi, tarvitsee ihminen apua välittömästi. Tunnistetut ja tiedossa olevat palvelu- ja hoitopolut ja yhdessä sovitut toimintakäytännöt ovat ehkäisevää työtä.

Kaupunkilaisilla on mahdollisuus vaikuttaa ehkäisevän päihdetyön kehittämiseen mm. osallistumalla päihdetilannekyselyihin, joilla kartoitetaan asukkaiden näkemyksiä paikallisesta päihdetilanteesta sekä päihdehaittojen vähentämisen keinoista. Tuloksia käsitellään ehkäisevän päihdetyön yhteistyöryhmässä.

Korjaavat – ja vieroitushoitopalvelut tuottaa Satakunnan hyvinvointialue.

Liikuntapalvelut

Liikunnan ja ulkoilun palveluilla edistetään kuntalaisten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Liikunta- ja ulkoilupalveluiden tärkeimpänä tehtävänä on kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia edistävien terveys- ja kuntoliikuntapalveluiden tuottaminen. Liikunnan harrastamisella taataan monipuoliset toiminnalliset edellytykset. Hyvä yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden, lähikuntien, kaupungin muiden hallintokuntien ja Karhukuntien kanssa on avainasemassa toiminnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Kolmannen sektorin toimijoita tuetaan vuosittain perus- ja kohdeavustuksin.

Liikuntapalvelut edistävät ehkäisevää päihdetyötä ja hyvinvointia tarjoamalla mahdollisuuksia liikunnan harrastamiseen sekä järjestämällä ohjattua liikuntatoimintaa. Näin edesautetaan liikunnallisen elämäntavan syntymistä.

Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio Valo ry on linjannut urheiluyhteisön yhteiset eettiset periaatteet, josta löytyy myös ehkäisevää päihdetyötä koskevat ihanteet ja tavoitteet:

- Tupakan, nuuskan, alkoholin, huumausaineiden ja muiden päihteiden käyttöä ei liitetä liikunnan ja urheilun maailmaan.
- Alkoholimainonta ja siihen liittyvä mielikuvamainonta on kielletty urheilutapahtumissa ja tiloissa, jotka on suunnattu lapsille ja nuorille.
- Tupakanpoltto sekä nuuskan ja päihteiden käyttö on kielletty urheilusuorituspaikoilla ja katsomoissa.
- Lapsille ja nuorille suunnatun toiminnan yhteydessä on alkoholitarjoilu kokonaan kielletty.
- Aikuiset näyttävät lapsille ja nuorille mallia omalla päihdekäyttäytymisellään. Vastuu korostuu, kun alaikäiset ovat aikuisten vastuulla muun muassa pelimatkoilla.
- Ongelmapelaajia tuetaan ja etsitään heille osaavaa apua sekä edistetään peliongelmaa ehkäisevää työtä. (Valo 2013.)

Kulttuuripalvelut

Kirjasto- ja kulttuuripalveluissa tehdään paljon yhteistyötä kaupungin eri yksikköjen ja kolmannen sektorin toimijoiden kuten varhaiskasvatuksen, koulutoimen, neuvolan, nuorisotoimen ja erilaisten yhdistysten kanssa. Kirjasto- ja kulttuuritoiminnalla tuetaan lasten, nuorten, perheiden, yksinelävien ja ikäihmisten hyvinvointia ja elämän merkityksellisyyttä sekä osaltaan ennalta-ehkäistään syrjäytymistä ja ongelmien kasautumista. Tavoitteena on myös ehkäistä yksinäisyyttä ja tarjota niin lapsille, aikuisille kuin seniori-ikäisillekin hyviä harrastamisen malleja kirjallisuuden ja rikkaan tapahtumatarjonnan parissa. Tapahtumatarjontamme alkaa vauvaperheistä ja ulottuu leikki- ja kouluikäisten kautta aikuisiin ja senioriväestöön. Pyrimme ohjaamaan ja houkuttelemaan eri-ikäisiä kaupunkilaisia lukemisen, kirjastonkäytön ja kulttuurin maailmaan, jolloin houkutus tarttua päihteisiin ei välttämättä olisi niin suuri.

Nuorisotyö

Harjavallassa nuorisotyön tavoitteena on tukea lasten ja nuorten kasvua ja itsenäistymistä sekä edistää aktiivista kansalaisuutta ja sosiaalista vahvistumista. Nuorisotyö tarjoaa lapsille ja nuorille monipuolisia ja päihteettömiä aktiviteetteja ja tapahtumia. Nuorisotyötä toteutetaan Harjavallassa esimerkiksi nuorisotilalla, leireillä, perusopetuksen kouluissa sekä toisella asteella, jalkautumalla kaupungille ja digitaalisissa ympäristöissä. Kaikki toiminta on lapselle ja nuorelle vapaaehtoista ja toiminta on luonteeltaan ennaltaehkäisevää sekä yksilön hyvinvointia tukevaa.

Nuorisotyön kohderyhmänä Harjavallassa ovat pääsääntöisesti noin 11-18-vuotiaat nuoret. Pääkohderyhmän lisäksi nuorisotyö toteuttaa myös lastenleirejä alle 11-vuotiaille sekä kohdennettua toimintaa yli 18-vuotiaille.

Kaikki kunnassa tehtävä nuorisotyö on luonteeltaan ennaltaehkäisevää päihdetyötä. Toiminnan puitteissa ehkäisevä päihdetyö voidaan ottaa myös näkyvämmiin esiin esimerkiksi ehkäisevän päihdetyön viikolla, jossa on vuosittain vaihtuva teema. Lisäksi voidaan käsitellä ajankohtaisia nuoria koskettavia teemoja, jos niitä nousee esille. Nuorten kanssa käytävissä keskusteluissa ja jaettavissa materiaaleissa nojataan tutkittuun tietoon. Arkisessa nuorisotyössä päihteistä ja niiden käytöstä sekä ongelmapelaamisesta puhutaan rohkeasti lapsien tai nuorten ikätasojen mukaisella tavalla.

Varhaiskasvatus

Ikävuodet 1-6

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia yhteistyössä lapsen

huoltajan/hoitajien kanssa. (varhaiskasvatustilasto) Harjavallan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan henkilökunnan ja hoitajien välistä yhteistyötä ja avointa kommunikointia. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Harjavallan varhaiskasvatuksessa olevat lapset pitävät päiväkodissa erityisen tärkeänä turvallisuutta, rutiineja sekä suojelevien aikuisten läsnäoloa.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot suojaavat lasta

Varhaiskasvatuksen tehtävä on kannustaa lapsia opettelemaan itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä taitoja. Lapsia ohjataan myös tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Lapsia kannustetaan huomaamaan levon, ravinnon, liikunnan, ulkoilun, hyvien ihmissuhteiden ja hygienian merkitys.

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lapsen laaja-alaiselle osaamiselle ottamalla huomioon toimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa eri oppimisalueet. Lapsia kannustetaan omatoimisuuteen ja harjoittelemaan ajattelu- ja ongelmanratkaisutaitoja, sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitoja. Lapsen tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Varhaiskasvattaja ohjaa lasta käyttämään omia vahvuuksiaan, taitojaan ja osaamistaan tavoitteena elinikäisen oppimisen edellytysten kehittyminen.

Turvallisuuskasvatus

Turvallisuuskasvatus edistää lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja hyviä kaverisuhteita. Lasten kanssa keskustellaan heidän oikeudestaan turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen

Turvallisuuskasvatus ohjaa lapsia kertomaan huolistaan luotettavalle aikuiselle. Turvallisen ja hyväksyvän ilmapiirin luominen on varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävä. Lämpimässä kasvatusilmapiirissä kiusaamisesta on helppo kertoa ja siihen voidaan puuttua.

Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on mahdollisuus tunnistaa tilanteet, joissa lapsi kärsii vanhempien päihteiden käytöstä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea perheen

päihdeongelmista kärsivää lasta sekä kannustaa ja ohjata vanhempaa tarvittaessa tuen piiriin yhteistyössä neuvolan ja lastensuojelun kanssa.

Meillä on käytössä Lapset puheeksi® -menetelmä

Yksi työkalu perheiden hyvinvoinnin tukemiseen on Lapset puheeksi -menetelmä, jossa käydään yhdessä läpi lapsen arjen asioita kotiin, varhaiskasvatukseen, harrastuksiin ja vapaa-aikaan liittyen.

Lapset puheeksi on kehitetty tukemaan lasten ja perheiden pärjäävyyttä isoissa tai pienissä arjen muutoksissa tai vaikeuksissa. Lapset puheeksi® (LP) -menetelmän avulla rakennetaan vanhempien, muiden lapsen elämän tärkeiden ihmisten ja lapsen välille yhteistä ymmärrystä arjesta.

Lähtökohtana on tukea perheitä heidän arkisissa ympäristöissään; kodissa, päiväkodissa, neuvolassa tai vapaa-ajanympäristöissä. Lapset puheeksi -menetelmä tarjoaa mahdollisuuden pohtia yhdessä ammattilaisen kanssa suojaavia tekijöitä, perheen muuttunutta arkea ja muutosten keskellä pärjäämistä. Lapset puheeksi -menetelmä koostuu lapset puheeksi -keskustelusta sekä tarvittaessa neuvonpidosta.

Lapset puheeksi -keskustelussa käydään perheen ja lapsen arkisia asioita läpi ammattilaisen kanssa yhdessä keskustellen. Vanhempi saa itse tuoda keskusteluun niitä asioita, jotka hän kokee tärkeäksi perheessään. Keskustelun tarkoituksena on tehdä näkyväksi arjen moninaisuus, sen vahvuudet ja mahdolliset haavoittuvuudet. Keskustelussa suunnitellaan ja sovitaan arkisista toimista, joilla ylläpidetään ja vahvistetaan perheen pärjäävyyttä.

LP –neuvonpito kutsutaan koolle, kun LP-keskustelussa tunnistetaan lisätuen tarpeita. Neuvonpitoon kutsutaan perheen oman verkoston ihmisiä ja tarvittaessa toimijoita palveluista, järjestöistä ym. Yhdessä suunnitellaan toimia ja tekoja arjen tueksi.

Harjavallassa LP keskustelu pidetään varhaiskasvatuksessa kaikille 5-vuotiaille ja tarvittaessa muille 1-6-vuotiaille. Perhe voi myös itse pyytää LP keskustelua.

Meillä on käytössä Somebody-menetelmä

SomeBody-menetelmä on moniammatillisuuden huomioiva vuorovaikutuksellinen ohjaustyön väline, jonka tavoitteena on tukea ja edistää kehotietoisuutta, tunnetaitoja sekä sosiaalisia taitoja ja näin vahvistaa kokonaisvaltaisesti ohjattavan minäkuvaa, itsetuntoa ja toimintakykyä, kykyä toimia arjessa ja sosiaalisissa suhteissa. Ryhmässä opetellaan ja vahvistetaan: tunteiden käsittelyä, ymmärrystä, miten kehosi toimii suhteessa muihin ihmisiin, rentoutumaan ja rauhoittumaan sekä kehittämään omaa toimintaa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa.

Harjavallan varhaiskasvatuksessa käytössä on muun muassa seuraavia työvälineitä:

- Tunnetaitojen harjoittelussa käytettäviä materiaaleja; esim. Piki-sarja, Nalle-kortit, Mahti-tunnekortit
- Boardmaker kuvat / tunnekellot
- Vuorovaikutukselliset leikkiryhmät, alle 6-vuotiailla
- SomeBody-menetelmä, esikoululaiset
- Lapset puheeksi, 5-vuotiaat"

Perusopetus

Perusopetuksen alaluokilta alkaen hyvinvoinnin edistämistyöhön kuuluu osana ehkäisevä päihdetyö. Perusopetuksen kesto mahdollistaa pitkäjänteisen työskentelyn ehkäisevässä päihdetyössä. Nikotiini- ja päihteiden käytön terveydellisiä ja sosiaalisia vaikutuksia sekä riippuvuuden syntymistä ja merkitystä (myös esim. peli- tai nettiriippuvuus ja muut em. liittyvät haitat) käydään läpi osana normaalia, opetussuunnitelmaan perustuvaa opetusta oppilaan ikätaso huomioiden. Terveet elämäntavat ja päihteetön elämä ovat oppisisältönä monissa oppiaineissa. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot ovat yhtenä osana koko opetussuunnitelman läpäisevissä laaja-alaisissa sisältöalueissa. Parasta ennaltaehkäisevää työtä on lasten ja nuorten omien sisäisten voimavarojen löytäminen, kehittäminen ja tukeminen: vahvuudet, sosiaaliset taidot ja itsetunto. Perustyön lisäksi

kouluilla järjestetään erilaisia teemapäiviä tai tempauksia ehkäisevään päihdetyöhön liittyen. Kouluilla vierailee myös aiheeseen liittyviä puhujia.

Koulun ja kodin yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää. Perusopetuksen oppilashuoltotyö tukee ehkäisevää päihdetyötä sekä ennaltaehkäisten että tarvittaessa puuttuen. Koulussa vuosittain päivitettävät, lainsäädäntöön perustuvat järjestyssäännöt tukevat osaltaan ehkäisevää päihdetyötä. Koulun tilaisuudet ja juhlat itsessään toimivat esimerkkeinä päihdeettömästä arjesta ja juhlasta.

Ehkäisevää päihdetyötä tukevia, perustyön lisäksi tai ohella toteuttavia toimenpiteitä:

- Kouluterveyskysely: tuloksien perusteella suunnitellaan oppilashuoltotyötä ja koulun toimintaa
- Vanhempainillat
- Vanhempainyhdistystoiminta: yhdistyksen järjestämät tapahtumat ja teemaillat
- Toiminnalliset huoltajaillat Keskustan alakoulussa 5. ja Pirkkalan koulussa 5.-6.luokkalaisille: oppilaat yhdessä huoltajien kanssa pohtivat pienryhmissä päihteisiin ja muihin teemoihin liittyviä kysymyksiä.
- Itsearviointikyselyt (1-6lk) Keskustan alakoulussa: Vuosittaisten kyselyjen avulla kartoitetaan oppilaiden kouluviihtyvyyttä, nukkumaanmenoajoja, pelaamista, kaverisuhteita ja päihteiden käyttöä.
- Hyvinvointiprofiili: 4.-9. luokkien oppilaat täyttävät hyvinvointiprofiili-kyselyn, jossa on vaihtuvia teemoja. Tuloksia käytetään hyödyksi oppilaiden hyvinvoinnin tukemisessa.
- Harrastamisen Harjavallan malli: harrastamisen avulla pyritään tarjoamaan päihdeetöntä vapaa-ajan viettoa perusopetusikäisille
- Raittiuskilpikirjoitus 5.lk
- Ankkuritiimitoiminta: yhteistyötä poliisin, sosiaalitoimen ja terveydenhuoltohenkilökunnan kanssa
- Poissaolojen seuranta ohjeistuksen mukaan

- Terveydenhoitaja seuraa oppilaiden hyvinvointia, laajat terveystarkastukset luokilla 1.lk,5.lk ja 8.lk

Oppilashuolto

Ehkäisevä päihdetyö on osa opiskeluhuollon kokonaisuutta, jolla edistetään sekä yhteisöllistä että yksilöllistä hyvinvointia ja varmistetaan oppimisympäristön terveellisyys ja turvallisuus. Opiskeluhuoltosuunnitelmassa huomioidaan tupakka- ja nikotiinituotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen. Myös rahapelihaittojen ehkäisy on osa ehkäisevän päihdetyön kokonaisuutta. Tärkeää on sopia, miten toimitaan varhaisessa puuttumisessa lasten ja nuorten päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä sekä rahapelaamista tunnistettaessa.

Ehkäisevä päihdetyö yhteisöllisessä opiskeluhuollossa

Ehkäisevän päihdetyön kannalta yhteisöllisessä opiskeluhuollossa olennaisia ovat erityisesti toimet, jotka edistävät

- vuorovaikutustaitoja
- oppilaiden ja opiskelijoiden sitoutumista yhteisöön
- sosiaalista vastuuta
- terveyttä ja hyvinvointia edistäviä elintapoja
- mielenterveyttä
- terveyttä ja turvallisuutta edistävää ympäristöä – kuten yhteisiä toimintatapoja päihteisiin, tupakka- ja nikotiinituotteisiin sekä rahapelaamiseen liittyvissä ongelmatilanteissa, käytäntöjä tuen tarpeiden varhaiseksi tunnistamiseksi sekä avun ja tuen piiriin ohjaamiseksi.

Koulutuksen järjestäjä laatii opiskeluhuoltosuunnitelman, joka ohjaa koulun tai oppilaitoksen opiskeluhoitoa.

Yhteisistä toimintatavoista ja eri toimijoiden tehtävistä sovitaan monitoimijaisessa yhteistyössä. Mukana ovat paikallisen tarpeen mukaan; koulu- ja opiskeluterveydenhuollon

lääkäri ja terveydenhoitaja, psykologi ja kuraattori, koulutuksen järjestäjän nimeämät edustajat, huoltajat (esim. vanhempainyhdistyksen edustaja), oppilas- ja opiskelijakunnan edustaja, nuorisotoimen edustaja, lastensuojelun edustaja, terveydenhuollon ja sosiaalihuollon edustaja, mm. päihdehuoltoa, mielenterveys- sekä perhepalveluita tarjoavat tahot.

Terveydenhuolto (Satakunnan hyvinvointialue)

Äitiys-, lastenneuvola, koulu-opiskeluhoollossa tehdään audit-kyselyt kaikille vanhemmille laajoissa tarkastuksissa ja adsume tai audit (riippuen iästä) yläkouluikäisistä ylöspäin. Alakoulussa puheeksiotto- menetelmä liittyy alkoholin käyttöön.

6.TAVOITTEET VALTUUSTOKAUTEEN

Ehkäisevä työ kuuluu kaikille; vastuullinen päihdekulttuuri ja tiedon jakaminen.

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman valmistuminen 2021-2025,

Ankkuritoiminnan käynnistyminen Harjavallassa.

Maksutonta vapaa-ajan toimintaa tarjotaan kaikille ikäryhmille.

Kouluterveyskyselyt käydään laaja-alaisesti läpi.

Valomerkki-koulutukset henkilöstölle.

Osallistuminen valtakunnallisiin ehkäisevän päihdetyön kampanjoihin ja viestintään.

LÄHTEET

www.thl.fi

<https://ehyt.fi>